

Nr 8.

Utrikesutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslutning till en av Förenta Nationernas generalförsamling under andra delen av dess tredje ordinarie möte i New York i april 1949 antagen reviderad generalakt om avgörande på fredlig väg av internationella tvister.

Genom en den 10 mars 1950 dagtecknad, till utrikesutskottet hänvisad proposition nr 105 har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokoll för samma dag hemställt om riksdagens samtycke till Sveriges anslutning till de i reviderade generalakten ingående bestämmelserna angående förlikning och rättsligt avgörande i internationella tvister med förbehåll för tvister, som härleda sig från faktiska förhållanden, vilka ligga i tiden före anslutningen.

I fråga om den reviderade generalaktens text får utskottet hänvisa till propositionen.

Av det till propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet framgår bl. a. följande:

Ifrågavarande reviderade generalakt överensstämmer till innehållet med den generalakt med bestämmelser om förlikning, rättsligt förfarande och skiljedom i internationella tvister, som antogs av Nationernas förbunds församling vid dess nionde ordinarie möte i Genève i september 1928. Vid föredragning den 26 april 1929 beslöt Kungl. Maj:t efter inhämtande av riksdagens samtycke (r. skr. nr 105/1929) godkänna Sveriges anslutning till generalakten i vad avsåg de däri ingående bestämmelserna angående förlikning och rättsligt avgörande (aktens kap. I och II) samt de i aktens kap. IV upptagna allmänna bestämmelserna om dessa förfaranden. Genom upplösningen av Nationernas förbund och fasta mellanfolkliga domstolen, vilka jämlikt 1928 års generalakt tillagts vissa funktioner, har denna generalakt — ehuru alltjämt gällande beträffande de stater, som anslutit sig till densamma — i stor utsträckning förlorat sin tillämplighet. Såsom ett led i strävandena att främja internationellt samarbete på det politiska området antog fördenskull Förenta Nationernas generalförsamling den 18 april 1949 en resolution avseende en revision av 1928 års generalakt. Enligt den reviderade texten överflyttas på Förenta Nationerna och den nya internationella domstolen de funktioner, vilka förut ålegat Nationernas förbund och fasta mellanfolkliga domstolen.

Den reviderade generalakten innehåller liksom 1928 års generalakt fyra kapitel, av vilka det första handlar om förlikning, det andra om rättsligt

avgörande och det tredje om skiljedom, medan det fjärde innehåller allmänna bestämmelser om de olika förfarandena. Vidare äger stat alltjämt ansluta sig till akten i dess helhet, till kap. I och II eller endast till kap. I jämte, i de båda senare fallen, de för dessa förfaranden gällande allmänna bestämmelserna i kap. IV.

Anslutning må förenas med vissa förbehåll, nämligen sådana som avse: 1) tvister, vilkas ursprung hänför sig till tiden före anslutningen; 2) tvister rörande s. k. inre frågor; 3) tvister rörande bestämt angivna ämnen, såsom territoriella tvister (art. 39). Part, som anslutit sig till generalakten endast delvis eller med förbehåll, kan när som helst genom en enkel förklaring öka räckvidden av sin anslutning eller helt eller delvis avstå från förbehållen (art. 40). Å andra sidan kan uppsägning av akten avse endast vissa delar eller bestå i anmälandet av nya förbehåll (art. 45, mom. 4).

Bland aktens övriga allmänna stadganden må här erinras om att parterna under pågående domstols-, skiljedoms- eller förlikningsförfarande skola avhålla sig från varje åtgärd ägnad att skärpa tvisten. Internationella domstolen samt skiljedomstol, inför vilken tvisten är anhängig, äger rätt att föreskriva provisoriska åtgärder i detta avseende, under det att förlikningsnämnd, som handlägger tvisten, endast kan föreslå sådana åtgärder (art. 33).

Enligt art. 41 skola meningsskiljaktigheter avseende generalaktens tolkning eller tillämpning, däri inbegripna sådana som röra tvisternas karaktär eller räckvidden av eventuella förbehåll, underställas internationella domstolen.

Reviderade generalakten träder i kraft å nittionde dagen efter det att Förenta Nationernas generalsekreterare mottagit minst två parters anslutning till densamma (art. 44). Därefter förblir den gällande under fem år och under ytterligare femårsperioder, i vad angår till densamma anslutna parter, som ej uppsagt den minst sex månader före utgången av sådan tidsperiod (art. 45, mom. 1 och 2).

Enligt art. 43, mom. 1, som erhållit i viss mån ändrad lydelse, skall den reviderade generalakten hållas öppen för anslutning för Förenta Nationernas medlemmar samt icke medlemsstater, vilka antingen biträtt internationella domstolens stadga eller till vilka avskrift av akten jämlikt av generalförsamlingen fattat beslut översänts.

I den resolution, med vilken den reviderade generalakten antogs av generalförsamlingen, framhålles, att den ändrade texten blir tillämplig blott mellan de stater, som ansluta sig till densamma, och sålunda icke innebär någon ändring i rättigheterna för stater, vilka biträtt 1928 års generalakt och vilka önska återropa sig på denna i de delar, den alltjämt äger giltighet.

Vid föredragande av frågan om avlåtande till 1929 års riksdag av proposition om anslutning till 1928 års generalakt framhöll dåvarande ministern för utrikes ärendena, hurusom generalaktens bestämmelser om förlikning i intressetvister och skiljedom i eller rättsligt avgörande av rättstvister samt

dess hithörande allmänna bestämmelser (kap. I, II och IV) i väsentliga delar överensstämde med ett svenskt konventionsutkast, vilket i sin tur utgjorde ett fullföljande av tidigare svenska och skandinaviska initiativ inom Nationernas förbund. Då generalakten endast skulle tillämpas subsidiärt, kom den icke att göra intrång på tillämpningen av gällande avtal, som stadgade förlikning, skiljedom och rättsligt avgörande av mellanfolkliga tvister. Sedan Sverige vidare genom sin anslutning till den s. k. fakultativa klausulen i fasta mellanfolkliga domstolens stadga biträtt en generell överenskommelse om rättstvisters hänskjutande till denna, skulle en anslutning till generalakten i nyssnämnda delar för Sveriges vidkommande i stort sett icke innebära annat nytt än ett generellt åtagande att underkasta internationella intressetvister förlikningsförfarande, en princip, som man från svensk sida städse sökt främja och vilken även vunnit tillämpning i de bilaterala avtal, som Sverige avslutat. Någon tveksamhet syntes därför icke kunna råda beträffande Sveriges anslutning till generalakten i dessa delar. Däremot kunde betänkligheter göras gällande mot biträdande av stadgandena i kap. III om obligatorisk skiljedom i intressetvister. I dessa fall vore överväganden av politisk natur utslagsgivande och uppgiften för en skiljedomstol bleve att avväga motsatta intressen och träffa ett avgörande, som från lämplighets- och billighetssynpunkt eller från den allmänna politiska situationens synpunkt vore ägnat att bäst lösa tvisten. Det syntes därför lämpligast att tills vidare såsom dittills i förhållande till varje särskilt land pröva, huruvida förutsättningar funnes för avslutande av obegränsat skiljedomsavtal, omfattande även intressetvister. Vad slutligen angick frågan, huruvida Sverige borde begagna sig av möjligheten att vid anslutningen till generalaktens kap. I, II och IV göra något eller några av de förbehåll, som akten medgav, hade vid avslutandet av förliknings- och skiljedomsstraktater från svensk sida eftersträfvats att helt undvika varje slag av förbehåll. Skäl syntes icke föreligga att vid biträdandet av generalakten frångå den sålunda intagna ståndpunkten, särskilt som Sveriges anslutning till den s. k. fakultativa klausulen i stadgan för fasta mellanfolkliga domstolen icke förenats med något förbehåll.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet i ärendet anfört.

De skäl, som föranledde svenska regeringen att ansluta sig till kap. I och II samt därtill hörande allmänna bestämmelser i kap. IV i 1928 års generalakt, göra sig med lika stor rätt gällande till förmån för ett biträdande för Sveriges del av motsvarande stadganden i den nu föreliggande reviderade generalakten. Jämlikt FN-stadgans art. 1, mom. 1, är det ett Förenta Nationernas ändamål att »genom fredliga medel och i överensstämmelse med rättvisans och den internationella rättens principer tillrättalägga eller lösa internationella tvister eller saklagen . . .», och enligt stadgans art. 2, mom. 3, förplikta sig Förenta Nationernas medlemmar »att lösa sina internationella tvister med fredliga medel på sådant sätt att internationell fred och säkerhet samt rättvisan icke sättes i fara». Vidare återfinnes i art. 33, mom. 1,

ett stadgande av innebörd, att parterna »i varje tvist, vars fortbestånd är ägnat att sätta upprätthållandet av internationell fred och säkerhet i fara, ... i första hand skola söka uppnå en lösning genom förhandlingar, undersökningsförfarande, medling, förlikningsförfarande, skiljedom, rättsligt avgörande, anlitande av regionala organ eller avtal eller genom andra fredliga medel efter eget val».

Sverige har tidigare tagit verksam del i strävandena för genomförande av principen om obligatorisk domstolsbehandling av rättstvister och för upprättande av en fast domstol. Såsom ett uttryck för denna inställning har anslutning till den s. k. fakultativa klausulen i stadgan för den internationella domstolen jämväl skett. Vidare har från svensk sida principen om förlikningsförfarande i intressetvister städse hävdats. Jag förordar därför, att den reviderade generalakten om avgörande på fredlig väg av internationella tvister för Sveriges vidkommande biträdes i vad avser dess bestämmelser om förlikning och rättsligt avgörande (kap. I och II) samt de i aktens kap. IV upptagna allmänna bestämmelserna rörande dessa förfaranden.

Vad åter angår bestämmelserna om obligatorisk skiljedom i intressetvister i aktens kap. III synes anledning icke föreligga att frångå den ståndpunkt, som intogs i propositionen till 1929 års riksdag.

Vad slutligen angår frågan, huruvida Sverige bör begagna sig av möjligheten att vid anslutningen till den reviderade generalaktens kap. I, II och IV göra något eller några av de förbehåll, som akten medgiver, må här erinras om att Sveriges nyss omnämnda anslutning till den s. k. fakultativa klausulen i stadgan för den internationella domstolen förenats med förbehåll för tvister, vilkas ursprung hänför sig till tiden före anslutningen. Det synes vara skäl att vid anslutningen till den reviderade generalakten göra motsvarande förbehåll.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva, huruvida och vid vilken tidpunkt Sverige bör uppsäga 1928 års generalakt efter anslutningen till den reviderade generalakten.

Utskottet.

Utskottet ansluter sig till de av departementschefen utvecklade grunder, varpå Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att godkänna berörda reviderade generalakt, och har intet att erinra mot att Kungl. Maj:t prövar huruvida och vid vilken tidpunkt Sverige bör uppsäga 1928 års generalakt.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition meddela av Kungl. Maj:t äskat godkännande av de i den med propositionen överlämnade reviderade generalakten ingående bestämmelserna angående förlikning och rättsligt avgörande (aktens kap. I och II) samt de i aktens kap. IV upptagna allmänna bestämmelserna rörande dessa förfaranden, med förbehåll för tvister som här-

leda sig från faktiska förhållanden, vilka ligga i tiden före anslutningen.

Stockholm den 27 april 1950.

På utrikesutskottets vägnar:

GUNNAR HEDLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 7.
